

การรับรู้และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่
ระหว่างเกษตรกรที่ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่
ในตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

Perception and Knowledge Transferring of New Theory
Agriculture Between Practical and Non-practical
New Theory Farmers in Mae Faek Mai Subdistrict,
San Sai District, Chiang Mai Province

จันทรัตน์ เชื้อเมืองพาน, กรวรรณ กฤตวรกาญจน์, และ ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์
Jantharat Chuamuangphan, Korawan Kritworakarn, and Kwanfa Sriprapandh
คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University
Corresponding Author, E-mail: chantharat.cmu@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ และศึกษาแนวโน้มต่อการตัดสินใจปฏิบัติเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ 2 คน และเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 4 ราย และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างจากเกษตรกรที่ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ กลุ่มละ 55 ราย รวมทั้งสิ้น 110 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอ้างอิง

* ได้รับความ: 9 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 14 พฤษภาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 17 พฤษภาคม 2567

ผลการศึกษา พบว่า ระดับของการรับรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับเข้าใจที่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยแหล่งของการรับรู้ข้อมูลของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม คือ แหล่งสื่อบุคคลเป็นสำคัญ โดยเฉพาะผู้นำชุมชน และผู้นำเกษตรกร เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีโอกาสพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ทุกวัน โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีการสื่อสารกันภายในกลุ่ม โดยนำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะญาติ กลุ่มเกษตรกร และคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม วิธีการสื่อสารของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จะให้แก่นำและเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเปิดรับความรู้จากหลากหลายแหล่งข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ ทดลองก่อนนำมาขยายผลให้กับสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความตั้งใจขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 40 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ มีแนวโน้มในการขยายพื้นที่และปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นร้อยละ 85.45 สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากเกษตรกรเล็งเห็นว่าพื้นที่การเกษตรไม่เหมาะต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่จึงยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้

คำสำคัญ: เกษตรทฤษฎีใหม่; การรับรู้; การถ่ายทอดความรู้

Abstract

The purposes of this study were to study the perception and knowledge transferring of New Theory Agriculture, and study future decision-making to concern to New Theory Agriculture of farmers in Mae Faek Mai subdistrict, San Sai district, Chiang Mai province. Data were collected by in-depth interviews with two representative government officials and four farmers who practice with New Theory Agriculture, and distribution of structured questionnaires from 55 farmers who practice and another 55 farmers non-practice New Theory Agriculture,

selected by purposive sampling. The data were analyzed using descriptive statistic and inference statistics.

The results of the study found that the level of awareness about New Theory Agriculture among farmers who practice New Theory Agriculture is at a higher level (understanding) than farmers who non- practice New Theory Agriculture. The source of information perception for both groups of farmers is the personal media, especially community leaders and farmer leaders. Both groups of farmers have the opportunity to meet and talk to share information every day. In particular, farmers who practice New Theory Agriculture communicate with each other within the group by transferring with other people, especially relatives, farmer within group, and people in the community. However, the communication methods of farmers who practice New Theory Agriculture will provide the core successful leaders and farmers embrace knowledge from a variety of sources and analyze it, and also experiment before expanding the results to group members. In addition, farmers who practice New Theory Agriculture intend to expand their agricultural area to do New Theory Agriculture, increasing 40%, while farmers who non- practice New Theory Agriculture tend to practice New Theory Agriculture increasing 85.45% . The factors affecting non- compliance with New Theory Agriculture, due to farmers perceive that agricultural are is not suitable for New Theory Agriculture. This is because farmers who non- practice New Theory Agriculture lack proper knowledge of New Theory Agriculture, they are still unable to practice with New Theory Agriculture.

Keywords: New Theory Agriculture; perception; knowledge transferring

1. บทนำ

คนไทยเกือบครึ่งหนึ่งในประเทศยังคงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมโดย ในปี 2565 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่อยู่ในภาคการเกษตรรวม 28.27 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 43 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด และสาขาการเกษตรเป็นสาขาที่ได้รับ ความสำคัญอย่างสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ (คลังข้อมูลการวิจัย การเกษตรไทย, 2564) ซึ่งผลจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอด ระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าการพัฒนาประเทศจะมีความก้าวหน้า แต่ทว่า กระบวนการพัฒนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านลบของสังคมตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของสังคมเมืองเข้าไปในพื้นที่ชนบทซึ่งมีโครงสร้างเดิมเป็นสังคมเกษตร ส่งผลให้ชนบท เกิดความอ่อนแอ ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรม ของทรัพยากรธรรมชาติ ความอ่อนแอของระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ภูมิความรู้ที่เคยใช้ แก้ปัญหาและสั่งสมมาถูกสั่นเสือนและเริ่มสูญหายไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) และด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงทอดพระเนตรเห็น ปัญหาดังกล่าว พระองค์จึงได้พระราชทานแนวทางในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ ความสามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้ ทำให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล รวมถึงหน่วยงานภายใต้กรมวิชาการเกษตร มีการเผยแพร่หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ประชาชน ซึ่งถือได้ว่ารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิม

ภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิตหนึ่งที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบจากการพัฒนาประเทศ แบบสังคมเมืองขยายสู่พื้นที่ชนบท ทั้งจากความแปรปรวนด้านตลาดและความไม่แน่นอนของ ธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้จึงมีเกษตรกรบางส่วนเลือกปฏิบัติตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็น หลักปฏิบัติที่อยู่ภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ เป้าหมายที่สำคัญของการทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การสนับสนุนให้เกษตรกร ทำการเกษตรผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงและเพื่อให้มีรายได้ตลอดปี มุ่งเน้นการทำนุบำรุงและ ปรับปรุงสภาพทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2557) เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

ชุมชนตำบลแม่แฝกใหม่ เป็นชุมชนเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งในอำเภอสันทราย ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีการรวมกลุ่มทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งกลุ่มทำการเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงวัว กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนและเงินออม รวมถึงการจัดสวัสดิการของคนในชุมชนอีกด้วย ในปัจจุบันชุมชนดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบ อย่างไรก็ตามในช่วงสิบปีที่ผ่านมาพื้นที่การเกษตรในตำบลแม่แฝกใหม่เริ่มถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เมืองมากขึ้น ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรลดลง และขนาดแปลงปลูกมีขนาดเล็กลงจึงไม่เหมาะต่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยวได้ เกษตรกรควรปรับตัวเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรผสมผสานและแม้ว่าจะมีการถ่ายทอดความรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่เป้าหมายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ยังมีเกษตรกรจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจและไม่สามารถนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

การที่จะทำให้เกษตรกรนำหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้กันอย่างแพร่หลาย จำเป็นต้องใช้กระบวนการสื่อสารที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยสื่อที่มีบทบาทในการสื่อสารมากที่สุด คือ สื่อบุคคล (อดิเรก แก้วสุมาลี, 2560) แต่สิ่งที่พึงระวังในการใช้สื่อบุคคล คือ การนำสารไปยังกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก จำเป็นต้องตระหนักถึงการรับรู้ การตีความและความสามารถในการเข้าใจได้ของเกษตรกรด้วย ซึ่งเกษตรกรหลายรายขาดความรู้ความเข้าใจที่จะนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำความรู้ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรในพื้นที่จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ การได้รับทราบเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการทราบถึงแนวโน้มของเกษตรกรในพื้นที่อาจเปลี่ยนมาปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ในการวางแผนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้การทำการเกษตรบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้แพร่หลายและยอมรับปฏิบัติกันเพิ่มมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตของเกษตรกรตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรปฏิบัติการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ในตำบลแม่แฝกใหม่ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 55 คน และเกษตรกรที่ไม่ได้ปฏิบัติการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ในตำบลมีจำนวนทั้งสิ้น 1,069 คน จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในจำนวนที่เท่ากันระหว่างสองกลุ่ม โดยยึดจำนวนเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเกณฑ์ จึงได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ (n_1) 55 คน และผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ (n_2) 55 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้ยังได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง 6 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย 1 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลตำบลแม่แฝกใหม่ 1 คน และเกษตรกรปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structure Questionnaire) ซึ่งข้อมูลในการสำรวจ ประกอบไปด้วย

2.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประสบการณ์ทำการเกษตร และขนาดพื้นที่การเกษตร

2.1.2 การรับรู้เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งลักษณะเป็นแบบ Likert Scale โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

5 คะแนน คือ ชื่นนำไปปฏิบัติได้

4 คะแนน คือ ชื่นเข้าใจ

3 คะแนน คือ ชื่นรับรู้

2 คะแนน คือ ชั้นสนใจ

1 คะแนน คือ ไม่สนใจ

2.1.3 ความต้องการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีลักษณะเป็นแบบ Likert Scale แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

5 คะแนน คือ มากที่สุด

4 คะแนน คือ มาก

3 คะแนน คือ ปานกลาง

2 คะแนน คือ น้อย

1 คะแนน คือ น้อยที่สุด

2.1.4 แนวโน้มในการขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคต

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานในด้านการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง จะใช้สถิติเชิงพรรณนา ร้อยละในการวิเคราะห์

3.2 การวิเคราะห์การรับรู้และระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ ใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight Mean Score) ในการวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 1 การแบ่งช่วงคะแนนและการแปลผล

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การแปลผล	
	ระดับการรับรู้	ระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้
4.21 – 5.00	ชั้นนำไปปฏิบัติได้	มากที่สุด
3.41 – 4.20	ชั้นเข้าใจ	มาก
2.61 – 3.40	ชั้นรับรู้	ปานกลาง
1.81 – 2.60	ชั้นสนใจ	น้อย
1.00 – 1.80	ไม่สนใจ	น้อยที่สุด

นอกจากนี้จะใช้สถิติเชิงอนุมาน (T-test) ในการทดสอบระดับความแตกต่างของการรับรู้และความต้องการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มด้วย

3.3 การวิเคราะห์แนวโน้มในการขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ใช้สถิติเชิงพรรณนาร้อยละในการวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรของกลุ่มตัวอย่าง

เกษตรกรกลุ่มที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีประสบการณ์การทำงานเกษตรมากกว่า 30 ปี จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 และส่วนใหญ่มีพื้นที่การเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.36 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีประสบการณ์มากกว่า 30 ปี จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.36 และส่วนใหญ่มีพื้นที่การเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.09 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลการทำงานเกษตรของเกษตรกร

รายละเอียด	ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₁ =55)		ไม่ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₂ =55)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ทำการเกษตร				
1 - 10 ปี	11	20.00	4	7.27
11 - 20 ปี	10	18.18	14	25.45
21 - 30 ปี	12	21.82	17	30.91
มากกว่า 30 ปี	22	40.00	20	36.36
รวม	55	100.00	55	100.00
ขนาดพื้นที่การเกษตร				
1 - 10 ไร่	31	56.36	27	49.09
11 - 20 ไร่	17	30.91	16	29.09
21 - 30 ไร่	3	5.45	8	14.55
มากกว่า 30 ไร่	4	7.27	4	7.27
รวม	55	100.00	55	100.00

2. ระดับการรับรู้เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อการประกอบอาชีพ

ระดับการรับรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ชื่นนำไปปฏิบัติได้ เข้าใจ รับรู้ สนใจ และไม่สนใจ พบว่า เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีการรับรู้ในชั้น “เข้าใจ” ในทุกด้านของการทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ ยกเว้นด้านการขยายธุรกิจเกษตรออกไปสู่ระดับที่สร้างรายได้ที่ยังอยู่ในขั้นรับรู้ จึงทำให้มีระดับการรับรู้ภาพรวมในชั้น “เข้าใจ” โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลว่า เกษตรกรกลุ่มนี้มีระดับการรับรู้อยู่ในระดับที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ แต่อาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนหาประสบการณ์อีกระยะเวลาหนึ่งจึงจะทำให้เกษตรกรสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนวางเอาไว้โดนเฉพาะเป้าหมายด้านความมั่นคงทางด้านอาหารและรายได้

ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีการรับรู้ในชั้น “รับรู้” ทุกด้าน ยกเว้นด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ที่ยังอยู่ในขั้นเข้าใจ จึงทำให้มีระดับการรับรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ภาพรวมในชั้น “รับรู้” โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 ซึ่งส่งผลทำให้เกษตรกรกลุ่มดังกล่าว ไม่กล้าที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เพราะไม่มีความมั่นใจว่าผลตอบแทนโดยเฉพาะรายได้จะสูงกว่าการทำการเกษตรในรูปแบบปัจจุบัน โดยเฉพาะการปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและแกนนำกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ที่กล่าวว่า เกษตรกรที่ไม่ทำการเกษตรตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากไม่มีความมั่นใจว่ารายได้ที่ได้จากการขายพืชผลจะพอเพียงต่อการชำระหนี้ได้หรือไม่ โดยเฉพาะเกษตรกรกลุ่มนี้ จะมีความกังวลด้านการตลาดเพราะกลัวผลผลิตจะขายไม่ได้ ไม่เหมือนข้าวที่มีผู้รับซื้อตลอดเวลา

อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่าการรับรู้ของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่จะมีค่าคะแนนการรับรู้เฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างในระดับการรับรู้ระหว่างเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีระดับการรับรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ($t\text{-test} = -2.568$, $p\text{-value} = 0.012$) (ตารางที่ 3) นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มจะเปิดรับความรู้จากผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะเห็นว่ามีความรู้อันเกิดจากการปฏิบัติ ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐเป็นความรู้จากการอ่านและที่สำคัญเจ้าหน้าที่รัฐเองก็อาจจะไม่เคยปฏิบัติเลย

ตารางที่ 3 ระดับการรับรู้เกษตรกรทฤษฎีใหม่

ความรู้เรื่องเกษตรกรทฤษฎีใหม่	ปฏิบัติตาม เกษตรกรทฤษฎีใหม่ (n ₁ =55)		ไม่ปฏิบัติตาม เกษตรกรทฤษฎีใหม่ (n ₂ =55)	
	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล
1. เป็นการประกอบอาชีพภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือเป็นการดำเนินชีวิตแบบมีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรได้ดี	3.44 [0.877]	เข้าใจ	3.05 [1.008]	รับรู้
2. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นการทำอาชีพการเกษตรภายในพื้นที่ของเราเองอย่างเหมาะสม	3.64 [0.890]	เข้าใจ	3.11 [0.975]	รับรู้
3. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรไม่มีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ ไม่ว่าจะป็นหน้าแล้งหรือน้ำน้ำหลาก เพราะเกษตรกรมีการบริหารใช้น้ำในพื้นที่ของตัวเองอย่างพอดี	3.45 [0.978]	เข้าใจ	3.29 [0.956]	รับรู้
4. การสร้างความมั่นคงทางรายได้จากการทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่ เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมมือประสานกันของชุมชนและกลุ่มเกษตรกร	3.45 [0.878]	เข้าใจ	3.05 [0.951]	รับรู้
5. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เกษตรกรทำการเกษตรอย่างพอเพียงและเลี้ยงตนเองได้ ในพื้นที่ของตัวเอง	3.69 [1.016]	เข้าใจ	3.35 [1.075]	รับรู้
6. การทำเกษตรกรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 2 เมื่อมีผลผลิตและเลี้ยงตนเองได้มากพอ ก็จะเพิ่มผลผลิต หาดตลาดหาความร่วมมือ ให้มีรายได้และมีความมั่นคง	3.45 [0.978]	เข้าใจ	3.42 [1.066]	เข้าใจ
7. การขยาย การพัฒนาธุรกิจเกษตรออกไปสู่ระดับที่สร้างรายได้ได้มากขึ้น จากการรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเอง เพื่อสร้างตลาดเพื่อสร้างรายได้	3.40 [0.974]	รับรู้	3.29 [1.083]	รับรู้
ภาพรวม	3.50	เข้าใจ	3.22	รับรู้

t-test = -2.568, df = 108, p-value = 0.012

3. ความต้องการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่

จากการสำรวจระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด พบว่า เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ทำให้ในภาพรวมเกษตรกรที่ปฏิบัติตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ให้ผู้อื่นที่มีความสนใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มและเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จที่ทุกคนต้องการจะขยายผลสำเร็จของการทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรในตำบลให้มากที่สุด ทั้งนี้หากดำเนินการสำเร็จจะทำให้พื้นที่จะประสบปัญหาสารเคมีเกษตรตกค้างในน้ำ รวมถึงการเผาวัชพืชหลังเก็บเกี่ยวลดลง

ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการพัฒนาธุรกิจเกษตรออกสู่ระดับที่สร้างรายได้ ทำให้มีระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 แม้ว่าเกษตรกรกลุ่มนี้จะไม่ทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ก็ตาม แต่ก็ไม่มีใครปฏิเสธว่าหากทำได้และประสบผลสำเร็จจริง การทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรภายในกลุ่มและบุคคลภายในชุมชนของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากกว่า และเมื่อทดสอบความแตกต่างในระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีระดับการรับรู้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ($t\text{-test}=-2.742$, $p\text{-value}=0.007$) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ระดับความต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับผู้อื่น

ความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่	ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₁ =55)		ไม่ปฏิบัติตาม เกษตรทฤษฎีใหม่ (n ₂ =55)	
	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล	ค่าเฉลี่ย [S.D.]	แปลผล
1. เป็นการประกอบอาชีพภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือเป็นการดำเนินชีวิตแบบมีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรได้ดี	3.82 [0.641]	มาก	3.45 [0.741]	มาก
2. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการทำอาชีพการเกษตรภายในพื้นที่ของเราเองอย่างเหมาะสม	4.04 [0.666]	มาก	3.67 [0.840]	มาก
3. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรไม่มีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นหน้าแล้งหรือหน้าน้ำหลาก เพราะเกษตรกรมีการบริหารใช้น้ำในพื้นที่ของเราเองอย่างพอดี	3.85 [0.650]	มาก	3.47 [0.836]	มาก
4. การสร้างความมั่นคงทางรายได้จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมมือประสานกันของชุมชนและกลุ่มเกษตรกร	3.73 [0.622]	มาก	3.53 [0.900]	มาก
5. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เกษตรกรทำการเกษตรอย่างพอเพียงและเลี้ยงตนเองได้ ในพื้นที่ของตัวเอง	3.76 [0.719]	มาก	3.60 [0.852]	มาก
6. การทำเกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 2 เมื่อมีผลผลิตและเลี้ยงตนเองได้มากพอ ก็จะเพิ่มผลผลิต หาดตลาดหาความร่วมมือ ให้มีรายได้และมีความมั่นคง	3.78 [0.712]	มาก	3.55 [0.899]	มาก
7. การขยาย การพัฒนาธุรกิจเกษตรออกไปสู่ระดับที่สร้างรายได้ได้มากขึ้น จากการรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเอง เพื่อสร้างตลาดเพื่อสร้างรายได้	3.87 [0.640]	มาก	3.36 [0.910]	ปานกลาง
ภาพรวม	3.84	มาก	3.52	มาก

t-test = -2.742, df = 108, p-value = 0.007

4. ความตั้งใจขยายพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

จากการสำรวจแนวโน้มของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคตของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีแนวโน้มที่จะไม่ขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากปัจจุบันใช้พื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เต็มพื้นที่แล้ว จึงไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มได้อีก ในขณะที่อีก 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีแนวโน้มที่จะขยายพื้นที่ทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเกษตรกรที่มีพื้นที่เกษตรจำนวนมากและต้องการขยายการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4) โดยเกษตรกรที่มีแนวโน้มการขยายพื้นที่เป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่มากกว่า 10 ไร่

สำหรับเกษตรกรที่ปัจจุบันไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า ในอนาคตมีเกษตรกรจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 85.45 มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากปัจจุบันประสบปัญหาขาดทุน ดังนั้นหากทำการเกษตรแบบเดิมอาจต้องขายที่ดินเพื่อชำระหนี้ จึงสนใจที่จะเปลี่ยนมาทำการเกษตรตามหลักทฤษฎีใหม่ ซึ่งเกษตรกรเชื่อมั่นว่าการทำเกษตรทฤษฎีใหม่จะช่วยให้หนี้สินลดลงได้เพราะปลูกพืชแบบผสมผสาน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตแต่ละชนิดไปจำหน่ายได้ในทุกฤดูกาล ขณะที่เกษตรกรอีกจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.55 ไม่ประสงค์ที่จะปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ (ตารางที่ 5) ทั้งนี้เกษตรกรที่ยังไม่สนใจที่จะปฏิบัติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่เล็งเห็นว่าพื้นที่ที่มีอยู่ไม่เหมาะสมในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดสรรพื้นที่ทำได้ยาก เนื่องจากพื้นที่มีความลาดชัน ขาดแหล่งน้ำในการเพาะปลูกเพราะเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน

ตารางที่ 5 แนวโน้มของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในอนาคต

แนวโน้มในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ($n_1=55$)		ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ ($n_2=55$)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ขยายพื้นที่/ปฏิบัติตาม	22	40.00	47	85.45
ไม่ขยายพื้นที่/ไม่ปฏิบัติตาม	33	60.00	8	14.55
รวม	55	100.00	55	100.00

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความต้องการขยายพื้นที่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรที่ไม่เคยปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการหันมาปฏิบัติตามแนวทางเนื่องจากต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของชยุต อินทร์พรหม (2561) ที่กล่าวว่า การใช้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น และการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าเกษตรกรมีการรับรู้และปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่จนทำให้เกิดความเข้าใจเป็นการสร้างความมั่นคงทางรายได้ สามารถแก้ปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรโดยเฉพาะเรื่องการใช้น้ำได้ ส่วนการถ่ายทอดความรู้ภายในสังคมเกษตรกรรมสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรมีความปรารถนาดีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สังคมมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของชนิกา เจริญวงศ์ (2542) ที่ระบุว่า หากเกษตรกรมีความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการดำเนินงานให้กับผู้อื่นจะช่วยให้เกษตรกรทฤษฎีใหม่ขยายผลได้และเกิดความยั่งยืน ซึ่งเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยให้เกษตรกรมีน้ำใช้เพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้น ครอบครัวอบอุ่น มีความสามัคคีในชุมชน พื้นที่เพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์

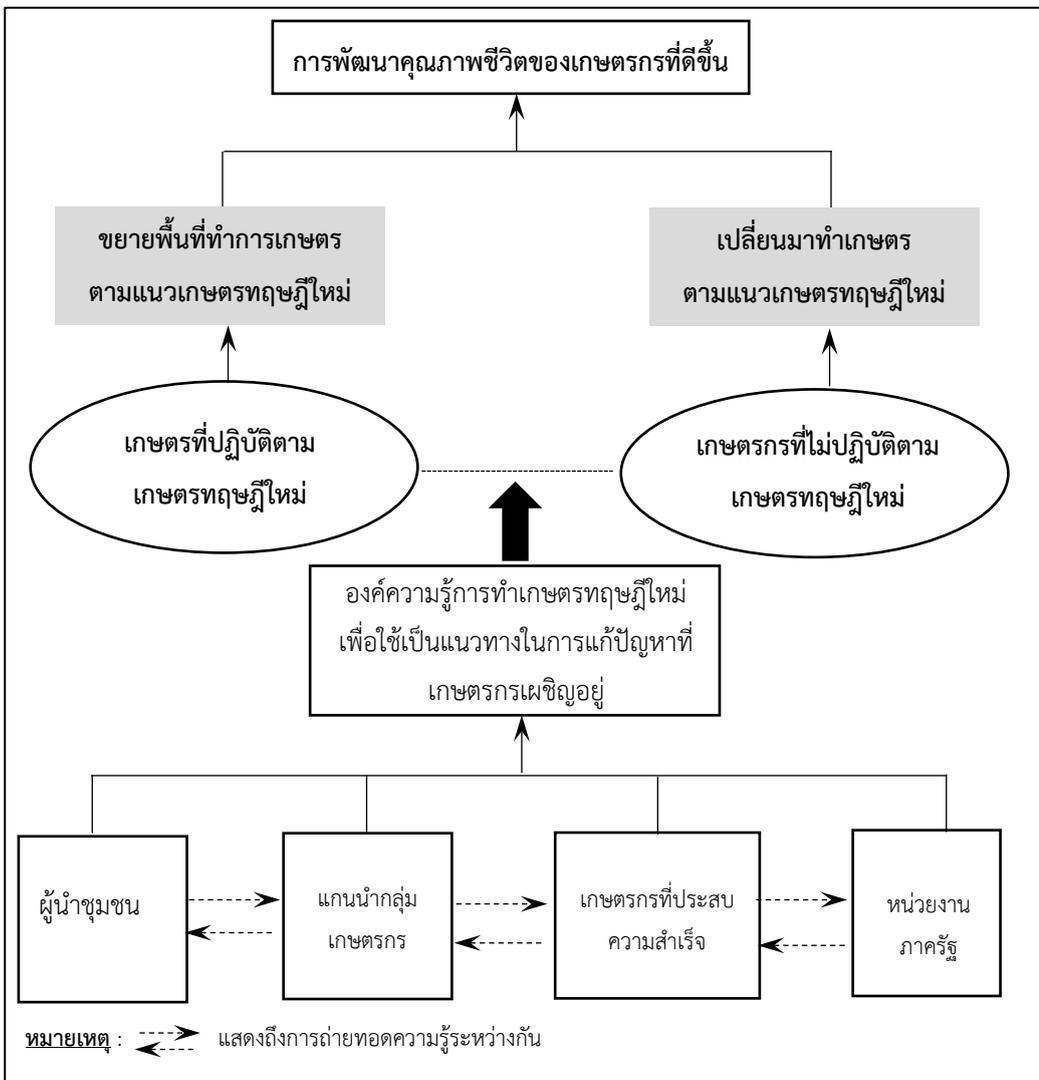
สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่ตัดสินใจเปลี่ยนมาปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากมีปัญหาภาระหนี้สินในระดับที่สูง ทั้งนี้เป็นเพราะเกษตรกรมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ ทำให้ได้ผลผลิตจำหน่ายในบางฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิธิพัฒน์ ชารี (2562) ที่ระบุว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว และไม่สามารถควบคุมราคาปัจจัยการผลิตได้ ผู้จำหน่ายเรียกเก็บค่าปัจจัยการผลิตเต็มจำนวน ก่อให้เกิดหนี้สินในทุกฤดูกาลผลิตและมีหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบว่า เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีระดับการเปิดรับและการถ่ายทอดความรู้ในระดับสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรทั้งสองกลุ่มจะยอมรับในการถ่ายทอดความรู้จากผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันเป็นประจำ ทำให้เกษตรกรที่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มีความต้องการขยายพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มขึ้นตามศักยภาพของตน นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรที่ไม่เคยปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ถึงร้อยละ 85.45

ที่มีแนวโน้มจะปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่เนื่องจากเล็งเห็นว่าเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถแก้ปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรได้ และจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นได้ สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่และไม่สนใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เกิดจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง จึงต้องหาแนวทางในการสื่อสารที่ถูกต้องเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้วยองค์ความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่

7. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบการรับรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในระดับที่แตกต่างกัน รูปแบบการรับรู้ของเกษตรกรที่เชื่อมั่นต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จมากกว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเกษตรกรที่เกิดขึ้นเป็นประจำนั้น จึงมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรตำบล ควรเน้นจัดฝึกอบรมให้เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเชิญเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่มาถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมศึกษาเชิงปฏิบัติการยังพื้นที่เกษตรที่ประสบความสำเร็จเพื่อให้เกษตรกรที่ยังไม่ปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ได้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาพื้นที่เกษตรของตนเอง เมื่อเกษตรกรมีการปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ควรจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันเป็นประจำ เช่น อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง เพื่อให้เกษตรกรได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการทดลองปฏิบัติ หรือประสบการณ์ในการจัดการพื้นที่ด้วยแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่มาเผยแพร่ให้กับเพื่อนสมาชิกเกษตรกรในการนำองค์ความรู้ไปพัฒนาและขยายพื้นที่ทางการเกษตรของตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: ซีโน ดีไซน์.
- คลังข้อมูลการวิจัยการเกษตรไทย. (2564). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชนิกา เจริญวงษ์. (2542). บทสำรวจความคิดเห็นความเข้าใจและการปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่. ใน *การสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีดี จอมเทียน พัทยา* (น. 1-24). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชยุต อินทร์พรหม (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ทำนา 1 ไร่ ได้ 1 แสน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 20(2), 1-15.

นิธิวัฒน์ ขารี (2562). การศึกษาการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรจังหวัด สกลนคร เพชรบุรี และฉะเชิงเทรา (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2559). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นจาก www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. สืบค้นจาก

https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). ภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร. สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/socio>

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). ใต้เบื้องพระยุคลบาท (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มติชน.

อดิเรก แก้วสุมาลี. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก.